

Rasy zwierząt w Polsce – kozy

CZESŁAWA LIPECKA, ANNA SZYMANOWSKA

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

Według danych FAO, pogłowie kóz na świecie wynosi około 705 milionów sztuk i stale wzrasta. Przyczyną tego zjawiska są specyficzne właściwości tych małych przeżuwaczy. Są one odporne na niekorzystne warunki środowiska zewnętrznego, bardzo samodzielne i przystosowane do życia na swobodzie. Łatwo aklimatyzują się w terenach górskich oraz w warunkach półpustynnych i pustynnych. Licznie występują w krajach, gdzie obowiązuje zakaz spożywania mięsa wołowego lub wieprzowego. Mają niewielkie wymagania żywieniowe, uwarunkowane ich małą masą ciała, co powoduje, że mogą być utrzymywane przez ludzi nieposiadających ziemi ani dużych kapitałów. Jednakże kozy nie są symbolem biedy – liczne populacje tych zwierząt spotyka się w krajach wysoko rozwiniętych (Szwajcaria, USA, Izrael). Te małe przeżuwacze – potulne, przyjazne człowiekowi – są tanimi producentami zarówno mleka pitnego, jak i mleka – surowca do wytwarzania doskonałych przetworów mlecznych, szczególnie wykwaszonego sera. Mleko ich jest dobrym suplementem diety dla osób, które nie tolerują białka mleka krowiego. Natomiast mięso z młodych kozłat jest w krajach Europy Zachodniej uważane za przysmak. Zaliczane jest ono do mięs chudych, o drobnowłóknistej strukturze, dużym udziale tkanki łącznej i stosunkowo niskiej zawartości tłuszczu. Dzięki tym cechom

odznacza się wysokim stopniem strawności, nie ustępując cielęcinie. W porównaniu np. z mięsem jagnięcym zawiera ono o 33,5% więcej wielonienasyconych kwasów tłuszczowych, co wskazuje na wysoką wartość dietetyczną. Poza tym od kóz pozyskuje się skóry i rogi, a od niektórych ras włókno wełniane – kaszmir i moher – przeznaczone na najbardziej luksusowe tkaniny. Zróżnicowane zapotrzebowanie ludności na produkty i surowce, a także warunki środowiskowe doprowadziły do wyodrębnienia w świecie ponad 300 ras i typów regionalnych kóz. Tylko nieliczne z nich zadomowiły się na terenie Europy, głównie w Szwajcarii, Grecji, Hiszpanii, Turcji i Włoszech. W Polsce chów i hodowla kóz, mimo wieloletniej tradycji, nadal stanowią margines produkcji zwierzęcej. Jest to niewątpliwie wynikiem braku odpowiedniego programu hodowlanego, zaplecza dla przetwórstwa mleka koziego oraz uregulowań prawnych i przepisów sanitarnych, co hamuje rozwój małych przydomowych przetwórní. Dodatkowo brak jest reklamy i marketingu produktów kozich jako zdrowej żywności.

Wśród kóz utrzymywanych w kraju występują zarówno rasy rodzime, jak i importowane. Do rodzimych należą rasy: biała uszlachetniona, barwna uszlachetniona oraz kozy ras regionalnych: karpacka, kazimierska i sandomierska.

Biała uszlachetniona

Zwierzęta tej rasy występują na obszarze całego kraju i stanowią około 70% pogłowia. Wyhodowane zostały w drodze krzyżowania białych rodzimych ras kóz z kozłami rasy białej uszlachetnionej niemieckiej i dalej doskonalonej kozłami rasy saaneńskiej. Kozy tej rasy obdarzone są żywym temperamentem, mocną konstytucją. Umaszczenie ich jest białe, a ciało pokryte jest krótką, lśniąca i gładko przylegającą sierścią. Posiadają głowę dość szeroką, o prostym profilu. Uszy średniej długości skierowane do góry i do przodu. Zarówno samice, jak i samce mogą być rogate lub bezrogię. Na szyi często występują dzwoneczki (kolczyki). Kozły posiadają dość obfity brodę, a niekiedy grzywkę nad oczami. Kozy charakteryzują się szlachetną, harmonijną budową ciała i dobrze rozwiniętym kulistym wymieniem. Osobniki dorosłe osiągają masę ciała 45-65 kg (kozy) i 60-100 kg (kozły), a ich wysokość w kłębie wynosi, odpowiednio, 70-80 cm i 75-95 cm. Kozy białe uszlachetnione należą do typu wszechstronnie użytkowego, ale w kraju hodowane są głównie w celu produkcji mleka, którego ilość i jakość zależy od wielu czynników, a przede wszystkim od: wieku, stanu fizjologicznego, fazy laktacji, żywienia, warunków utrzymania i pielęgnacji oraz zdrowia. Według danych Polskiego Związku Owczarskiego za 2007 r., średnia wydajność mleczna ocenianego pogłowia wynosi około 560 kg mleka pozyskanego w 227-dniowej laktacji,

Koza biała uszlachetniona (fot. M. Szymanowski)

o średniej zawartości tłuszczu około 3,3% oraz białka 2,9%. Rasę tę charakteryzują również dobre parametry użytkowości rozplodowej: plenność waha się w granicach 120-180%, przy płodności od 95% do 100%. Zwierzęta te, ze względu na swój temperament, wszechstronną użytkowość oraz stosunkowo proste zasady utrzymania, często pełnią rolę towarzysza człowieka. Z dużym powodzeniem mogą być utrzymywane zarówno w chowie przydomowym, jak i wielkostatnym.